

mennyi sokan — a halálba. Hiszen lelkükben ott lángolt a hazaszeretet, hogyne mentek volna bátran! Meg is csodálta őket az egész világ, mert a magyar katonánál vitézebb egy sem volt még a nagy háboruban sem! Mindig győztek, mindenütt diadalmaskodtak.

És amikor a háborúnak vége lett, várta itthon őket haza a ház, a föld, az édesanya, a szülők, a hűséges feleség, a gyermekek... hiába várták... Ők nem jöttek haza többé. Ezek maradtak a haretereken — örökre.

Most is ott nyugszanak messze, idegen országok sziklaormain, a Kárpátok zugó fenyveseiben, mostoha tájakon, ahol talán még a madár sem jár. Mindegyik első volt a vitézségben, mindegyik a hazaszeretet vértanúja lett.

Szabad-e ezeket a hősokeket elfelednünk, gyermekek? Elfeledhetjük-e az édesapát, testvért, rokont, aki ott nyugszik most valahol az orosz síkságon, vagy a kartszhegység kietlen, kopár ormán? Szabad-e elfeledni őket, akik azért haltak meg, hogy mi élhessünk!

Kedves Gyermekeim! Ne felejtsetek el őket, imádkozzatok értük, mert az ő emlékezetük nagy feladatot ró reánk. Nem elég a sirás. Folytatnunk kell az ő küzdelmüket. Ma nem karddal — azt kivették kezünkől Trianonban. De becsületes lelkünk egész akarásával, töretlen hitünkkel ostromolva az Eget, izmaink és eszünk munkájával megvívni a földi igazságtalansággal, hogy az a föld, amelyért ők életüket áldozták: magyar legyen mindörökre!

Szeressétek a most csonka magyar hazát és legyetek jó magyarok mindig, nemcsak a jó sorsban, hanem most, a küzdelmes, bánatos magyar sorsban is, akkor méltók lesztek azokra, akik meghaltak értünk és azokra, akik vérükkel szentelték meg ezt a földet minden porszemében!

Most hát a hősokekre emlékezve mondjuk el a magyar imádságot:

(Hiszekegy.)

ISMERETTERJESZTŐ-ELOADÁS

— Közgazdasági ismeretek. —

3. A termelés szervezete

A termelő foglalkozások mindegyikében megtaláljuk a termelés három tényezőjét: a természetet, a munkát és a tőkét. Az őstermelő gazdaságában a föld, az időjárás, a meleg stb. a természet részei, a gazda és munkásainak fáradozása a munka, a gazdasági eszközei, állatai, anyagai, vetőmagja, pénzkészlete a tőke. Az iparos gazdaságában a munkahely (műhely), a fizikai és vegyi erők, amelyeket alkalmaz, a természet részei. Az iparos és segédeinek tevé-

kenysége a **munka**. Gépei, szerszámai, anyagai, pénzkészlete, szak-tudása és képessége a **tőke**. A kereskedő gazdaságában üzleti és raktártelke a **természet**, a kereskedő és alkalmazottainak szorgoskodása a **munka**, berendezése, eszközei, áruí, pénze a **tőke**.

A mezőgazdasági termelésnél a gazda tervszerűen elgondolja és beosztja, hogy földjének melyik részébe milyen terményt fog vetni, állatai számára milyen gazdasági épületeket fog építeni, milyen eszközökkel — ekével, boronával, vetőgéppel, kocsikkal stb. — fog gazdálkodni, hány munkást kell munkába állítani. Mindenekelőtt tehát meg kell szerveznie a termelést. De megvan ez a szervezés az iparban is. Itt a mester előre megállapítja, hogy vagyonához mérten mekkora műhelyt állítson és rendezzen be, be kell szereznie a szükséges eszközöket, szerszámokat, gépeket, továbbá a feldolgozandó nyersanyagot, mindezekon felül gondoskodnia kell fűtő- és világítóanyagokról.

Ugy a mezőgazdasági, mint az ipari termelés berendezésére irányuló tevékenységet a termelés szervezésének nevezzük.

A termelőgazdaságokat — vagyis azt a berendezést, amely javakat termel, — **üzemeknek** nevezzük. A kisgazda, kisiparos, kiskereskedő üzeme **kisüzem**, a nagybirtokos, gyáros (nagyiparos), nagykereskedő üzeme **nagyüzem**. Különbség a kettő között az, hogy míg a kisiparos, kistermelő, kiskereskedő csak a megrendelőknek termel, addig a nagyüzem nagyobb mennyiséget állít elő a szükségletnél, azt raktáron tartja s a piac számára termeli.

Minden üzem berendezése és fenntartása költségbe kerül, amit **termelési költségnek** nevezünk. Az üzem telke, épülete (helyisége), a berendezés (eszközök, szerszámok, gépek), a munkaerő, a fűtés, világítás stb. mind költségbe kerül. Vannak azonban olyan termelési költségek, amelyek általában minden üzemben megvannak — amelyek tehát állandóak, mint az épület jókarban tartása, a munkások és tisztviselők fizetése, a berendezés költségei stb. — ezeket a költségeket **általános termelési költségeknek** nevezzük, míg az egyes előállított javakra (termékekre) fordított költségek a **különös termelési költségek**. Ezt úgy kapjuk meg, hogy a nyersanyag, munkabér, fűtőanyag, világítás, adó költségeit az üzemben termelt javak (árak) mennyiségével elosztjuk. Ez lesz az az összeg, amelybe az egyes áruk előállítása kerül. Ha ehhez még hozzászámítjuk az általános termelési költségnek az egyes árucikkekre eső részét, akkor kapjuk meg az áruk eladási árát.

Minden termelésnél **hozadék**-ról szólnak, amit haszonnak is nevezünk. Így a mezőgazda számbaveszi, mennyit hozott a buza, ten-geri stb. Az ipari üzemekben is megállapítják, hogy meghozta-e a befektetés és a munka a megfelelő hasznot? Minden üzem arra törekszik, hogy üzeme mennél több hasznot, hozadékot hozzon. Így pl. minél több árut állít elő az üzem, annál kisebb rész esik az egyes árukra az általános termelési költségekből, tehát a hozama nagyobb lesz. De a különös termelési költségek is kisebbedhetnek, ha az üzem nagyban termel, mert bár egy pár cipőhöz ugyanannyi anyag kell, ha

nagyban állítják elő, mint ha kicsinyben, azonban a nagyüzem olcsóbban szerzi be a nyersanyagot, mert nagyban vásárol, mint a kisüzem tulajdonosa. A termelés nyers hozadéka azoknak a javaknak összessége, amit a termelés eredményez. Ebből a tiszta nyereséget úgy kapjuk meg, ha a nyers hozadékból a termelés költségeit levonjuk (ugy az általános, mint a különös költségeket!).

A mezőgazdaság nagyobb hozadékát az emberi munka és nagyobb befektetés (pl. műtrágyázás stb.) fokozhatja egy bizonyos határig. Ezek a földjavítási költségek tehát meghozzák a kellő hasznot is. Ennek azonban bizonyos határa van, mert a terméseredményt nem lehet korlátlanul fokozni még azzal sem, ha a földet tulontúl megrágyázzuk, vagy a földet szántás előtt akár egy félméter mélyen felforgatjuk is. Ezek tehát már fölösleges munkák, a rájuk fordított pénz fölösleges kiadás. A földmivelésnél tehát a csökkenő hozadékanak törvénye érvényesül, ami abban áll, hogy a föld termése, a föld hozadéka csak bizonyos határig fokozható s a termés értéke bizonyos határon túl kisebb mértékben nő, mint a költség.

Égészen másként áll a dolog az ipari termelésnél. Ha az ipari üzemet nagyobbítjuk és több gépet alkalmazunk, azzal a termelést is fokozzuk, mert több árut készíthetünk. Az ipari üzemnél tehát az üzem növekedésével a hozadék is mindig magasabbra növekedik. Minél nagyobb valamely ipari üzem, annál jobb erőket lehet alkalmazni, ügyes munkásokat, jó hivatalnokokat stb. Mindez pedig az üzem jobb szervezését, legcélszerűbb vezetését és a költség tökéletesebb megtakarítását eredményezi. Az ipari termelésnél tehát a növekedő hozadék törvénye azt jelenti, hogy nagyobbarányu ipari termelésnél rendszerint a haszon is nagyobb arányban növekedik.

Összefoglalva az elmondottakat, megállapíthatjuk, hogy a termelés szervezése az a tevékenység, amely a termelés berendezésére irányul. Ilyen berendezés a mezőgazdaságban a cselédek lakásai, az állatok és eszközök elhelyezésére szükséges épületek és a munkások alkalmazása. Az ipari termelés szervezése a munkahelyiség, a szükséges szerszámok és gépek, nyersanyagok, fűtő- és világítóanyagok beszerzéséből áll. Üzemnek nevezzük azt a berendezést, amely javakat termel. Minden termelési ágánál kétféle üzemet ismerünk: kisüzemet és nagyüzemet. Termelési költségnek nevezzük azt a kiadását, amibe az áru előállítására kerül. A termelési költségek kétféleké lehetnek: általánosak és különösök. Általános termelési költségek azok, amelyek a termelésben huzamosabb ideig vesznek részt s amelyek költségei állandóan megvannak. Azokat a költségeket viszont, amelyek az egyes előállított termékekre jutnak, különös termelési költségeknek nevezzük. A termelés hozadéka azoknak a javaknak összessége, amit a termelés eredményez. A föld csökkenő hozadékanak törvénye állapítja meg, hogy a föld termése, a föld hozadéka csak bizonyos határig fokozható s a termés értéke bizonyos határon túl már kisebb mértékben nő, mint a költség. Az ipari téren növekedő jellegű hozadék törvénye pedig azt jelenti, hogy nagyobbarányu ipari termelésnél a haszon is nagyobb arányban növekedik. (Folytatjuk.)